

Василь Салій

«Наставляй сина твого, й дасть тобі спокій, він дасть потіху твоєму серцю», (Прип 29, 17), адже «розумний син звеселяє батька; а син безумний – горе матері своєї», – читаємо у біблійній Книзі Приповідок (Прип 10, 1). Як наставити дитину, щоб вона була потіхою для батьків, а не стала причиною їх журби? Яким повинно бути виховання?

Без сумніву, що кожні батько-мати мріють про чемну, виховану дитину, яка поважатиме батьків, любитиме рідну землю, робитиме добро іншим, гарно вчитиметься, буде гордістю сім'ї. Дуже добрі наміри. Але найперше, чого слід досягнути у вихованні і на що часто звертають мало уваги, – виховати доброго християнина! Тоді й інші цілі виховання можна буде легко досягти. Це непросте завдання, але хто за нього взявся – не залишиться без нагороди, бо добра дитина – щаслива старість для батьків, світле майбутнє для Церкви та народу.

Світське та релігійне виховання

Виховання – це складний процес формування особистості, процес створення етичної і духовної основи людини. Слід розрізняти світське виховання і релігійне. Світське переслідує тимчасові життєві цілі, пов'язані з потребами родини, суспільства або держави. У ньому беруть участь сім'я, школа, суспільство. Цілі, ідеали такого виховання часто залежать від політичної обстановки, інтересів держави. Наприклад, у європейських країнах намагаються виховати вільну людину, виховання у тоталітарних державах має на меті «зліпити» слухняне знаряддя, яке діятиме в інтересах цієї держави. У обох випадках метою виховання є не сама дитина, а чужі інтереси. Зовсім іншими є принципи релігійного виховання. Воно спрямоване на душу дитини, покликане створити в ній духовну основу, щоб вона могла встояти перед різноманітними спокусами, жити згідно з Божим законом. Християнське виховання ґрунтується на Божественному

одкровенні.

Учасники виховного процесу

Виховання, як вчить св. Іван Павло II, в першу чергу є покликанням подружжя, яке має стати учасником творчого діла Бога, народжуючи в любові і задля любові нову особу . II Ватиканський собор наголошує: «Тому що батьки дали дітям життя, мають вони тяжкий обов'язок виховувати своїх дітей, отже їх треба визнати за найперших і найголовніших вихователів» . Саме на батьках лежить завдання розвивати сім'ю як «Домашню Церкву». Місію виховання вони поділяють з іншими особами або інституціями, такими, як Церква і держава, оскільки батьки не можуть самі задовольнити всі потреби всебічного виховання. Ця допомога доповнює батьківську та материнську любов і водночас утверджує її значення .

Як виховати доброго християнина?

Отож найпершими і найголовнішими вихователями дитини є її батьки. Є кілька зауваг, якими повинні керуватися батьки, які хочуть виховати добру християнську дитину. За словами св. Івана Павла II, «одним з основних елементів, який робить кваліфікованим виховне завдання батьків, є батьківська і материнська любов» . Не слід забувати також про такі важливі риси, як розважливість, поміркованість, терпіння, чесність, повага, турботливість, відкритість, чуйність.

В першу чергу, батько-мати мають звернути увагу на себе: чи вони самі є добрими християнами? Бо саме з наближення власної душі до Бога починається християнське виховання дитини. Дуже важко буде побороти в дитині ті вади й гріхи, яких ми не побороти у собі. При чому важливе значення має не лише особистий приклад, який, доклавши певних зусиль, можна створити штучно, а саме душевний стан вихователів. Якщо в душах батьків буде правильна ерархія цінностей, то тоді й особистий приклад буде найбільш дієвим. Тобто найкращий спосіб привести дитину до Бога – самим зростати в наближенні до нього . «Як між родичами згода і любов, то легко їм прийде діти добре виховати. Не буде потреба на те великої праці, самі виростуть по-Божому, бо будуть мати все добрий примір від родичів», – навчає митрополит Андрей Шептицький . Він ставить родителям за приклад Пресвяту Родину – Марію, як зразок для матерів, Йосифа – для батьків.

Наступна річ – створення християнської атмосфери у родині. Спільна молитва, читання

Біблії та духовної літератури, плекання християнських звичаїв і традицій, розмови та пояснення дітям божественних таїнств – невід’ємні елементи доброго виховання чада . «Спільна молитва цілої родини є для дітей найліпшою школою побожності. Родичі дають їм через те добрий примір християнський і учать їх добре молитися», – пише митрополит Андрей.

Молитва є ключовою у плеканні дитячої душі. Саме вона має найсильніший вплив на всі життєві обставини. Тут йдеться не тільки про молитву дитячу, але й про молитву батьківську! І про спільну молитву мами-тата зі своїм малюком. Молитва повинна супроводжувати дитину не лише від її появи на світ – посилені звернення до Господа мають лунати з уст батьків ще з моменту зачаття. Батьківська молитва має величезний вплив на життя дитини. Скільки відомо випадків з історії, коли материнська, батьківська молитва рятувала дітей з найгірших ситуацій, витягала з безодні гріха. Пригадаймо лише матір св. Августина Моніку. Її син у молоді літа був далеко не найкращої поведінки: статєва нестриманість, підлі вчинки, участь у секті маніхеїв... Але Моніка терпіла, любила і молилась. Немає сумнівів, що навернення і святість Августина великою мірою стали плодом молитви Моніки.

Змалечку слід прилучати дитину до церкви, церковної молитви. У неділі і свята – обов’язковий похід до храму на Літургію та участь дитини у таїнствах. Похвально, коли і самі батько-мати, що привели дитину до храму, приступатимуть до причастя. Батькам не слід перейматись, що через слідування за дитиною не вдається уважно вислухати Службу Божу. Не є гріхом запізнитись з немовлям до храму чи залишити молитву ще до її завершення, головне привчити дитину до участі у таїнствах, прищепити їй відчуття необхідності молитви у храмі. Але це не має стати приводом для свідомого уникання релігійних обов’язків чи оправдання свого лінивства і недбайливості . Коли дитина підросте, добре віддати її на навчання до парафіяльної школи.

Але якою б сприятливою не була ситуація у сім’ї, з підростанням дитини наближається неминуча реальність – її зустріч із зовнішнім світом, яка несе у собі багато загроз. У світі, який живе далеко не згідно Божих законів, де легко можна загубитись, втратити орієнтир, саме фундамент, який ми описали вище, триматиме її близько до Бога. Тому не потрібно боятися цієї зустрічі. Навпаки, формування особистості потребує ознайомлення з усіма плодами культури, науки, мистецтва. А стикаючись з багатьма нехристиянським елементами культури, буде вироблятися імунітет до її спокус. Ще раз наголошу, що це лише в тому випадку, коли людина матиме міцний християнський фундамент. При його відсутності є небезпека бути поглинутим принадами світу цього . Іван Павло II наголошує, що «...виховання веде до самовиховання, яке настає, щойно коли людина досягає відповідного рівня психічної та фізичної зрілості і починає виховувати себе сама». Потрапляючи у нові середовища, підлітки зустрічають нових людей (вчителі,

однокласники, друзі), які позитивно, або й негативно, впливають на них. На цьому етапі людина дещо відходить від родинного виховання. Але навіть тоді процес самовиховання залишається під впливом сім'ї, молодь, навіть дорослішаючи, зберігає тісний зв'язок зі своїм корінням.

Отож виховуймо своїх дітей добрими християнами! А якщо не все одразу вдається, покладімося на Господа: це його діти, а Він, бачачи зусилля батьків, доповнить їх своєю благодаттю. Адже найбільше щастя для людини – бути близько Бога. Приближаймо своїх дітей до Нього!

Василь САЛІЙ. Християнське виховання дитини// СЛОВО №2 (70) 2017